

Algemene informatie

Startpunt fietsroute

Bezoekerscentrum Land van de Heerlijkheden
Van Balverenlaan 1b, 6615 AH Leur.

Voor openingstijden zie www.mooigelderland.nl,
zoekterm: Heerlijkheden.

Deze fietsroute sluit grotendeels aan op het knooppuntennetwerk. Bij de locaties waar hiervan afgeweken wordt is een routebeschrijving opgenomen.

Routebeschrijving

A50 Arnhem - 's-Hertogenbosch. Op knooppunt Bankhoef de A326 richting Nijmegen. Daarna afslag Bergharen. Onderaan de afslag rechtsaf. Op de rotonde rechtsaf op de Hernenseweg. Daarna afslag Leur. Parkeren bij restaurant de Leurse hof. Vanaf deze parkeerplaats is het ca. 50 meter lopen naar het bezoekerscentrum.

Horeca onderweg

Leur: Restaurant De Leurse Hof, Leurseweg 4,
www.leursehof.nl of tel: 024 642 22 41

Wijchen centrum: verschillende gelegenheden omgeving plein

Niftrik: Hotel Café Restaurant Hoogeerd, Maasbandijk 10,
www.hoogeerd.nl of tel: 024 64140 32

Niet direct op de route:

Hernen: Café de Toekomst, Dorpstraat 20

Batenburg: Uitbaeterij De Viersprong, Grootestraat 44,
www.uitbaeterijdeviersprong.nl of tel: 0487 541 669

**Geldersch Landschap en
Geldersche Kasteelen**
Postbus 7005
6801 HA Arnhem
Telefoon (026) 355 25 55
(kantooruren)
www.mooigelderland.nl

Heerlijkheden fietsroute

Land van Maas en Waal, omgeving Wijchen

- Lengte 28 km
- Deze fietsroute sluit grotendeels aan op het knooppuntennetwerk
- Start vanaf bezoekerscentrum Land van de Heerlijkheden te Leur

Deze fietsroute voert u door heerlijkheden Leur, Wijchen, Balgoij, Batenburg en Hernen.

Wat is een heerlijkheid?

Ontstaan

De heerlijkheden ontstonden in de vroege middeleeuwen. Grondbezitters en kerkelijke leiders verwierven economische, politieke en juridische macht over stukken land. Zij noemden zich 'heer' en het gebied waarover zij gezag uitoefenden een 'heerlijkheid'. Ze bouwden er versterkingen van waaruit ze het gebied verdedigden en bestuurden.

Droog en veilig

Veel plaatsen in het Land van Maas en Waal komen voort uit zo'n heerlijkheid. Meestal liggen ze op een hoger deel in het landschap: een oeverwal of een rivierduin. Het zijn de plekken waar zo'n 5000 jaar geleden ook de eerste boeren zich vestigden. Zo waren ze veiliger bij overstromingen en konden ze de omgeving in de gaten houden. Twee argumenten die ook voor de heren zwaar wogen.

Hoog en laag

Wie een heerlijkheid bezat, bezat niet altijd het grondgebied. De heren hadden wel altijd bepaalde rechten in het gebied. Bijvoorbeeld het recht om er te jagen, belasting te heffen of recht te spreken. In een hoge heerlijkheid mocht de heer de doodstraf uitspreken en voltrekken. In een lage heerlijkheid mocht hij alleen rechtspreken over kleine vergrijpen en geen lijfstraffen uitspreken.

Het einde

Vanaf de 13de eeuw verloren veel heerlijkheden hun zelfstandigheid. De meeste heerlijkheden werden onderdeel van graafschappen, hertogdommen of bisdommen. In 1848 maakte de grondwet een definitief eind aan de heerlijke rechten. Wel bleven enkele rechten bestaan, zoals bepaalde jachtrechten en het afpalingrecht bij eendenkooien.

2

Heerlijkheid Leur

De geschiedenis van de heerlijkheid Leur gaat terug tot de vroege Middeleeuwen, het behoorde bij het aartsbisdom Keulen. Na 1311 kwam Leur in handen van Cisterciënzer monniken. Zij bouwden kloosterboerderijen en brachten de grond in cultuur. Na 1648 werd Leur beheerst door drie families: Van der Marck, van Balveren en Van Verschuer. Het Huis te Leur werd in 1787 gebouwd in opdracht van Christiaan baron van Balveren. Rondom het huis liet hij een strak parkbos aanleggen. Later werd daar een park in Engelse landschapsstijl van gemaakt. De heerlijkheid bleef 172 jaar in deze familie. Nu is het huis al weer lange tijd in bezit van de familie Van Verschuer.

1

Oude Kerk - Van Balverenlaan 4

Het eerste kerkje in Leur, gebouwd rond 1000, was van hout, later van tufsteen. Het behoorde tot een van de oudste parochies van het aartsbisdom Keulen. Cisterciënzers vergrootten de kerk in gotische stijl in baksteen. Op de gewelven van het koor werden prachtige schilderijen aangebracht. In de jaren '80 van de vorige eeuw werd de kerk grondig gerestaureerd.

Met de rug naar de kerk linksaf richting restaurant De Leurse Hof. Richting 66 volgen door de fietstunnel naar Randweg-Noord. Oversteken en rechtdoor 70e straat in. Deze blijven volgen door de wijk en dan door de fietstunnel onder het spoor. Daarna linksaf via de Stationslaan. Volg 64.

Heerlijkheid Wijchen

Wijchen was in het begin een hoge heerlijkheid en de geschiedenis gaat heel ver terug. Al in 1134 wordt melding gemaakt van een heer, Buchardus van Wijchen. Nadat de familie van Wijchen was uitgestorven, kreeg de familie Van Galen de heerlijkheid in leen. De hertog van Gelre gaf hen toestemming een nieuw kasteel te bouwen. Later hebben ook vele andere families hier nog de scepter gezwaaid.

Bij het bord 63, 68, tegenover het station, rechtsaf de Bronkhorstlaan op.

2

Molen - Baron d'Osystraat 8

Deze belt- of bergmolen is in 1799 gebouwd. De berg waarop de molen staat is zo'n 10.000 jaar geleden ontstaan uit rivierzand. In de berg zijn grafheuvels uit de ijzertijd (250 - 50 v.C.) en graven uit de Romeinse tijd gevonden. De molen is vrijwel altijd in gebruik geweest als korenmolen.

Na de molen rechtsaf de Kasteellaan op naar kasteel Wijchen.

3

Kasteel Wijchen - Kasteellaan 9

Rond 1340 eeuw bouwde de familie Van Galen een verdedigingswerk dat bestond uit een woontoren met ommuurd terrein. Later werd dit kasteel ver-kocht aan de familie Van Bronckhorst. Het werd ook nog bewoond door de dochter van Willem van Oranje Emilia van Nassau en haar man Don Emanuel van Portugal. Twee E's in de muurankers herinneren daar nog aan. Zij maakten er een adellijk huis van in renaissance stijl. Het huidige kasteel is na een brand in 1906 vrijwel geheel herbouwd. Nu is het in gebruik als gemeentehuis en museum.

3

Fiets terug en ga rechtsaf. Volg 88. Op het einde weer rechtsaf, volg 88. Vanaf de rotonde fietsroutebordjes Balgoij-Niftrik volgen. Ca. 20 meter na het bord 'Einde bebouwde' kom staat aan de linkerkant een informatiepaneel over kasteel Balgoij (punt 4).

Heerlijkheid Balgoij en Keent

Van Balgoij is al sprake in een oude oorkonde uit 1172. De streek was lang een twistappel tussen verschillende grote en kleine heren; de bisschoppen van Utrecht, die het wens-ten voor het kapittel van St. Jan, de heren van Cuijck en de Graven van Kleef. Lange tijd diende men hier twee heren die de heerlijkheid onderling hadden verdeeld.

4 Heerlijkheid Balgoij

Kasteel Balgoij - Balgoijseweg (even voorbij afslag naar Woordsesteeg)

Om hun aanspraken op Balgoij kracht bij te zetten, bouwden de Graven van Kleef rond 1350 een forse burcht in een drooggevallen meander van de Maas. Het kasteel bestond uit een grote voorburcht en een zaaltoren met drie verdiepingen. Van de omgrachting is nog een deel over. Balgoij speelde een rol in de tachtigjarige oorlog. Alva nam het in tijdens zijn veldtocht langs de Maas in 1568. Parma deed dat nog eens over in 1588. De Fransen verwoestten het kasteel in 1674, daarna is het nooit meer opgebouwd. Latere bewoners bouwden hier wel een neoclassicistisch huis: "Huis te Balgoij". Zoals met veel landhuizen en kastelen verbleven de eigenaren hier alleen in de zomermaanden. Begin twintigste eeuw werd het afgebroken.

Fiets terug richting het bord 'einde bebouwde kom' en sla voorbij dit bord rechtsaf de Woordsesteeg in. Daarna weer rechtsaf, 85 volgen naar de Drutenseweg. De Drutenseweg oversteken en rechtdoor de Torenstraat op. Daarna linksaf het pad in naar de Oude Toren.

5 Oude toren te Balgoij - Torenstraat 22

De toren is het enige dat resteert van de oude St. Janskerk, die hier al in 960 moet hebben gestaan. Het Kapittel van St. Jan te Utrecht vergrootte deze kerk met zijbeuken en toren. Met hoog water zul- len de mensen hier met hun hele hebben en houwen een toevluchtsoord hebben gevonden. In 1835 was de kerk bouwvallig geworden en te klein voor de groeiende (inmiddels weer katholieke) parochie. De kerk werd afgebroken en vervangen door een waterstaatskerk, behalve dus die toren, want die bleef staan.

Keer terug en ga rechtdoor de Houtsestraat op. Na 500 m linksaf de Houtsestraat op, deze gaat over in de Korte Herreweg. Rechts ziet u boerderij 't Hof te Balgoij.

6 Boerderij 't Hof te Balgoij - Houtsestraat 12

Op deze plek bouwde het Kapittel van St. Jan te Utrecht ooit een centrale vronhoeve, een herenboerderij. Het kapittel verpachtte de boerderij. Horigen deden het werk. Van hieruit werden de woeste gronden ontgonnen. In de vijftiende eeuw kwam de vronhoeve onder het gezag van de Heerlijkheid Balgoij en Keent. Recent zijn rond boerderij 't Hof kloostermoppen en aardewerk fragmenten gevonden, hoogstwaarschijnlijk afkomstig van de oude vronhoeve.

Linksaf de Herreweg op. Aan het einde op de T-splitsing rechtsaf de Torenstraat op. Links ziet u boerderij Florenstein.

4

7

Boerderij "Florenstein" - Torenstraat 2

Deze fraaie villa-achtige boerderij uit begin 20ste eeuw staat op de plek waar de familie Van Florenstein eens een versterkte hoeve had. In het begin van de negentiende eeuw werd deze vervangen door een hallenboerderij.

Eerste weg rechtsaf, de Hoeveweg op. Volg 81. Daarna Maasbandijk volgen naar 80, 86, 87

8

Gemaal Van Citters II - Maasbandijk 2

Op nieuwjaarsdag 1926 vond er een grote dijkdoorbraak plaats. Het hele gebied van deze fietsroute kwam onder water te staan. Het was de laatste grote watersnood-ramp in het rivierengebied. Op de dijk tussen Batenburg en Balgoij staan sindsdien twee elektrische gemalen, Citters I en II. Ze zijn vernoemd naar de toenmalige Commissaris van de Koningin in Gelderland Van Citters. Recentelijk gerestaureerd, kunnen deze gemalen bij hoge nood dienst doen.

Niftrik

Een kerkelijke bron uit 1117 vermeldt Niftrik. Het behoorde tot het aartsdiakonaat Xanten, dat twee kloosterboerderijen bouwde op 't Sandt. Vanwege de oversteekmogelijkheid (Nifterka betekent dicht bij een doorwaadbare plaats) werd hier in 1388 slag geleverd tussen Gelre en Brabant om het bezit van Grave. Volgens een kaart uit 1573 was hier een verkeersknooppunt want vele wegen kwamen hier samen. In 1881 kwam er een spoorbrug. Niftrik vormt nog steeds een hechte gemeenschap.

9

Rooms-katholieke St. Damianuskerk - Kerkstraat 2

Dit is de derde kerk die in Niftrik is gebouwd. Van de eerste, uit het jaar 1000, hield de toren het uit tot 1899. Toen werd er in neoclassicistische stijl een nieuwe kerk gebouwd. Maar deze werd op last van de Nederlandse legerleiding in 1940 gesloopt om geen Duits vuur aan te trekken. Het huidige kerkje, in de stijl van de Delftse school (in baksteen met natuurstenen omlijstingen), dateert van 1941.

Volg 87, 69

10

Boerderij Strijdkamp - Maasbandijk 62

Ooit was deze plek een slagveld. De naam herinnert aan de slag die de hertogen van Gelre en Brabant hier leverden in 1388. De jonge Gelderse hertog Willem van Gulik kwam als winnaar uit de bus en Grave was daarna van hem.

11

Boerderij Beiershof - Maasbandijk 66

De huidige boerderij is gebouwd op de restanten van een van de twee eerder genoemde kloosterboerderijen of uthoven die hier op 't Sandt hebben gestaan. Hij droeg ook de naam 't Sandt. De door populieren gemarkeerde sloot is mogelijk een restant van de middeleeuwse omgrachting. De tweede boerderij, genaamd Sebarts, lag hier vlakbij.

Volg 69, 73

5

Heerlijkheid Batenburg

Vanaf het begin behoorden de heren van Batenburg tot de machtigste edelen van Gelre. Ze traden op als scheidsrechters bij grote conflicten en namen deel aan oorlogen. Nadat de Bronckhorsten in 1215 door huwelijk heer waren geworden, speelde de heerlijkheid een steeds belangrijker rol in de Gelderse geschiedenis. Zij bouwden het bij de versterking gestichte stadje verder uit, het werd omwijd en kreeg vier poorten. De heren van Batenburg mochten zelfs hun eigen munt slaan, maar die had geen goede reputatie vanwege de slechte kwaliteit. In later eeuwen behoorde de heerlijkheid aan de families Van Horne en Bentheim.

12 Kasteel Batenburg - naast Molendijk 11

Het eerste kasteel dat hier stond was een motteversterking; op een kunstmatige heuvel stond een houten- en later een tufstenen toren. De Bronckhorsten maakten hier een geduchte ronde waterburcht van met een bakstenen verdedigingsmuur rondom. Deze werd een aantal malen verwoest, maar uiteindelijk weer herbouwd als illuster slot. Nadat de Fransen het in 1794 gedeeltelijk vernietigden, werd het nooit meer opgebouwd. In 1945 werd het kasteel, in bezit van de Duitse familie Von Bentheim, door de Nederlandse Staat geconfiscieerd. Het werd overgedragen aan Geldersche Kasteelen. De ruïne is inmiddels grondig geconsolideerd.

13 Oude St. Victorkerk - Kruisstraat 7

Batenburg bezit twee kerken die gewijd zijn aan Sint Victor. Deze Romein stierf de marteldood als gevolg van zijn standvastig christelijk geloof. De Oude St. Victor dateert uit de 11de eeuw, de Nieuwe St. Victor op de Molendijk uit 1873.

Na Nieuwe St. Victor keren via Molendijk naar 69

14 Molen - Molendijk 15

In veel heerlijkheden had de heer het windrecht; hij kon een vergoeding eisen voor het gebruik van de wind door de windmolens. Vaak bezat hij ook het banrecht. In dat geval waren de ingezetenen verplicht gebruik te maken van de banmolen; de boeren moesten hun graan daar laten malen. Deze 'gesloten standermolen' verving eind 18de eeuw een oudere 15de-eeuwse molen. De molen behoorde tot de heerlijkheid Batenburg. Nu is hij in bezit van de Vereniging de Hollandse Molen en nog in gebruik.

Bij knooppunt 69 linksaf richting 68

Heerlijkheid Hernen

De eerste heren van Hernen hadden een motteversterking aan de Elst, westelijk van het huidige kasteel. Zij behoorden tot de Gelderse ridderschap. In 1357 viel de heerlijkheid uiteen in een Gelders en een Kleefs deel. Het kasteel werd op het Gelderse deel gebouwd. Later kwam de hele heerlijkheid weer onder Gelre. Van de vele families die met Hernen werden beleend, zijn de Van Wijhes van belang. Vanaf de 17de eeuw waren de heren afwezig, ze lieten het beheer over aan rentmeesters. In 1940 schonk Anna Metelerkamp van Bronckhorst-den Tex het kasteel aan Geldersche Kasteelen.

15 Kasteel Hernen - Dorpsstraat 40

Rond 1360 werd het Alart van Driel toegestaan een kasteel te bouwen. In 1555 breidden de Van Wijhes dit fors uit. De open weergangen met werp- en schietgaten werden overdekt en er kwamen woonvertrekken bij. In tegenstelling tot veel andere kastelen is Hernen nooit verwoest of belegerd. Het werd nauwelijks bewoond en daardoor ook niet gemoderniseerd. Zo bleef het middeleeuwse karakter behouden. Bijzonder zijn de 600 meter verderop gelegen veldovens uit de 14de eeuw. Duizenden voor het kasteel benodigde bakstenen werden hier gebakken.

16 St. Judocuskerk - Dorpsstraat 15

Op de plaats van een eenbeukig kerkje uit ca. 1360 verrees in 1891 deze neo-romano-gotische basiliek. Opvallend zijn de halfronde uitbouwsels aan de oost- en westzijde en aan weerszijden van het dwarsbeuk. Het interieur is uitgevoerd in verschillende kleuren baksteen.

Volg 67, 66

17 Molen - Molenhoek 2a

Deze korenmolen uit 1745 behoorde vroeger tot de bezittingen onder kasteel en heerlijkheid Hernen. De molen heeft nu alleen nog een toeristische functie; er wordt geen koren meer gemalen. De molenaar van Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen laat bij goed weer de molen in principe elke zaterdag tussen 10.00 en 16.00 uur draaien. De molen is dan ook (gratis) te bezichtigen en de molenaar geeft desgewenst uitleg.

66

Heerlijkheid Leur

Zie start fietsroute

18 Huis te Leur - Van Balverenlaan 8

Dit 18de-eeuwse huis wordt tot op de dag van vandaag omgeven door een bos met grote verscheidenheid aan bomen. Hier hoor je de specht en de koekoek. Er is een visvijver en een ommuurde moestuin met een oranjerie en druivenkas.

19 Motteversterking - achter de kerk, Van Balverenlaan 4

Verscholen in het geboomte achter de kerk liggen de restanten van een motteversterking uit de 11de eeuw. Vermoedelijk in opdracht van de aartsbischop van Keulen gebouwd. Onderdeel van het oorspronkelijk geheel omgrachte complex is de nog bestaande zes meter hoge motte, waarop een uitkijktoren stond. Deze heuvel is later gebruikt als vliedberg voor het vee bij hoog water.